

Back to Basics

[Σημειώσεις εισήγησης]

Επέλεξα σήμερα να παρουσιάσω τρεις performance μου από τη σειρά «Back to Basics». Πρόκειται για ένα έργο σε εξέλιξη που ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2010 και πραγματοποιείται στην Ελλάδα, την Κύπρο και την Αγγλία. Οι τίτλοι των performance προέρχονται από καθημερινές ενέργειες, πχ. τρώγοντας, πλένοντας κ. ά. (τίτλοι στα αγγλικά: washing, eating, returning, looking, cleaning, ...)

Σε σχέση με την προβληματική της ημερίδας θα αναφερθώ σύντομα στα παρακάτω σημεία τα οποία ενυπάρχουν ως προβληματισμοί και στο έργο μου:

1. Την έννοια του τόπου «ως αντικείμενο και ρυθμιστικό παράγοντα του έργου»,
2. Τη σχέση καθημερινότητας-αυτοβιογραφίας και έργου και
3. Τον αναδυόμενο ρόλο της καλλιτέχνιδας-performer.

Μετά την performance «Eating», Πάρκο του Ήχου, Νέα Παραλία Θεσσαλονίκης, 10-10-2010.

1. Τόπος-Έργο

Την έννοια του τόπου «ως αντικείμενο και ρυθμιστικό παράγοντα του έργου» όπως διατυπώνεται στην εισήγηση της ημερίδας την αντιλαμβάνομαι στα πλαίσια της τοποειδούς τέχνης (όπως έχει αποδοθεί στα ελληνικά ο όρος «site-specific art»). Η παλαιότερη αντίληψη για το έργο τέχνης στο δημόσιο χώρο, ήταν αυτή του έργου-αντικειμένου-διακοσμητικού, έργου κοινής αποδοχής που δεν θα προκαλούσε τους δημότες/ιδιώτες που το είχαν χρηματοδοτήσει. Φυσικά υπήρξαν στο παρελθόν αντιδράσεις και διαμάχες που ακολούθησαν την εγκατάσταση ενός έργου τέχνης στο δημόσιο χώρο με χαρακτηριστική αυτή του «Επικληνούς τόξου» (*Tilted Arc*) του Richard Serra στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Ήδη δε από αυτή τη δεκαετία

τέτοιου είδους πεποιθήσεις επιδέχθηκαν κριτική. Ο Krzysztof Wodiczko αναφέρει ότι η κριτική αυτή απευθυνόταν στην προαναφερθείσα αντίληψη του έργου τέχνης ως αισθητοποιημένου προϊόντος στα πλαίσια μιας φιλελεύθερης θεώρησης για την αυτονομία της τέχνης (2009). Η αντίληψη αυτή ανατρέπεται στη θεώρηση της τέχνης στο δημόσιο χώρο (public art) ως έργου *in situ*, δηλαδή ενός έργου που λαμβάνει υπ' όψη του τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του χώρου-τόπου όπου εγείρεται. Σε σχέση με τη θεωρία της αρχιτεκτονικής η αντίληψη ενός έργου τέχνης που εντάσσεται ή συνδιαλέγεται με κάποιον τρόπο με τον χώρο βρίσκεται σε εγγύτητα με μια φαινομενολογική αντίληψη του τόπου όπως αυτή εκφράστηκε χαρακτηριστικά στο έργο του Christian Norberg-Schulz (βλέπε την ανάλυση της έννοιας του *genius loci*).

Πιο πρόσφατες θεωρήσεις της σχέσης έργου και τόπου μιλάνε για το λειτουργικό τόπο (*functional site*), μια έννοια που συγκεντρώνει το συνονθύλευμα διαδικασιών, λειτουργιών και σχέσεων μεταξύ τόπων, ανθρώπων και θεσμών (Meyer, 2009). Η θεώρηση αυτή, πολύ κοντά στη έννοια της τοποειδούς τέχνης, αναγνωρίζει την πολυπλοκότητα των σχέσεων ανάμεσα σε έργο και τόπο, πολυπλοκότητα που καθορίζει πολλές φορές την εμπειρία, αντίληψη και ερμηνεία τους. Αν οι χώροι των γκαλερί και των μουσείων βρέθηκαν στο κέντρο της κριτικής των καλλιτεχνών, ως αντιπροσωπευτικών του καλλιτεχνικού κατεστημένου, στην ανάδυση της εννοιολογικής τέχνης η κριτική αυτή έχει μεταφερθεί πλέον στο δημόσιο χώρο. Αυτό γίνεται κατά τον Nicolas Bourriaud γιατί ο εκθεσιακός χώρος είναι σχεδόν ένας ουδέτερος χώρος, ομογενοποιημένος παρόμοια με όλους τους άλλους χώρους στα πλαίσια της νεοφιλελεύθερης οικονομίας. Ο πραγματικός (εκθεσιακός) χώρος, όπως υποστηρίζει, είναι το *socius*, δηλαδή, «το συνονθύλευμα των καναλιών που διακινούν την πληροφορία, τα προϊόντα και τις ανθρώπινες σχέσεις» (2003 σ. 103). Η performance ως έργο σε δημόσιο χώρο όχι μόνο δρα μέσα στο *socius* αλλά αντλεί το υλικό και τη θεματολογία τη από αυτό, επηρεάζεται και το επηρεάζει.

Από την performance «Returning», Λευκωσία, 7-11-2010.

2. Καθημερινότητα-Αυτοβιογραφία-Έργο

Από την performance «Eating», Πάρκο του Ήχου, Νέα Παραλία Θεσσαλονίκης, 10-10-2010.

Back to Basics σημαίνει επιστροφή στα ουσιαστικά και ως έκφραση μπορεί να ερμηνευτεί ως επιστροφή στην παράδοση. Πρόθεση μου σε σχέση με αυτή την σειρά performance ήταν η δημιουργία μιας ρουτίνας καλλιτεχνικής δραστηριότητας που θα καθόριζε τη ζωή μου σε σχέση με τις υπόλοιπες δραστηριότητες της και θα μετρούσε την επικοινωνία με τους γύρω μου. Οι τίτλοι των performance έκαναν αναφορά ακριβώς σε αυτή την ρουτίνα των καθημερινών, επαναλαμβανόμενων, ή, ακόμη και βαρετών ενεργειών. Στο σημείο έναρξης του προβληματισμού που ανέδειξε αυτά τα έργα βρίσκονται προσωπικές ιστορίες και αναζητήσεις που έχουν να κάνουν με τον θάνατο, την απώλεια, το χρόνο και τη νοσταλγία. Ο σύνδεσμος με τη δεύτερη έννοια της ημερίδας, αυτή της θηλυκότητας, περνά λοιπόν μέσα από την καθημερινότητα και την αυτοβιογραφία.

Ένας τρόπος μέσα από τον οποίο οι γυναίκες αλλά και άλλες αποκλεισμένες ομάδες διεκδίκησαν την ορατότητα τους στο δημόσιο/καλλιτεχνικό χώρο από τη δεκαετία του 1970, ήταν μέσω της αυτοπροσωπογραφίας. Η αυτοπροσωπογραφία έγινε μια οπτική δήλωση ταυτότητας, ύπαρξης και παρουσίας: «Υπάρχω, είμαι εδώ». Αυτή η κίνηση για την ορατότητα των γυναικών εισάγει θεματικές από την καθημερινότητα με διαφορετικό τρόπο απ' ό,τι η καθημερινότητα απασχολούσε ως θεματογραφία τον κόσμο της τέχνης μέχρι εκείνη τη στιγμή. Το σπίτι και η ανία της εργασίας για τη συντήρησή του, η μητρότητα αλλά και άλλα μη-ηρωικά θέματα μπαίνουν στο κέντρο της γυναικείας καλλιτεχνικής δημιουργίας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα από την τέχνη της εποχής είναι το έργο «Η σημειωτική της κουζίνας» (*Semiotics of the kitchen*) της Αμερικανίδας Martha Rosler (1975) και στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού το «Post-partum document» της Mary Kelly (1973-79). Τα έργα αυτά έχουν μια αυτοβιογραφική διάθεση και υλικό και σε αυτό το πλαίσιο θα μπορούσαν να γίνουν αντιληπτές οι performance του *Back to Basics*.

Υπάρχει πάντα κίνδυνος βέβαια όταν γίνεται αναφορά σε ένα έργο ως αυτοβιογραφικό. Ειδικά για τις γυναίκες, όπως αναφέρει η Lucy Lippard, ενέχει ο κίνδυνος να κατηγορηθούν για ναρκισσισμό. Ακόμη, ένα έργο που ερμηνεύεται ως αυτοβιογραφικό διακινδυνεύει να γίνει αντιληπτό αποκλειστικά στο πλαίσιο αυτής της ερμηνείας («το έργο αφορά αποκλειστικά την καλλιτέχνη»), ακυρώνοντας ουσιαστικά τον επικοινωνιακό του ρόλο ως έργου τέχνης. Στο βιβλίο της για την Ana Mendieta, η Jane Blocker εξηγεί πως όταν προβάλλουν την προσωπική ιστορία της Mendieta ως εξήγηση του έργου της, νομιμοποιούν την ερμηνεία του ως θεραπευτική απόκριση στον τραυματικό της εκπατισμό (1991).

Από την performance «Washing», Φλώρινα, 20-10-2010.

3. Ο αναδυόμενος ρόλος της performance artist

Όλες οι performance του Back to Basics στηριχτήκαν σε μια ad hoc χρήση των χώρων της πόλης και διαδόθηκαν ηλεκτρονικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, μπλόγκ και SMS. Η ευκολία της διάδοσης της πληροφορίας αλλά η εφήμερη κατάληψη των χώρων της πόλης μέσω της performance είναι ίσως μια δράση στο πλαίσιο του ορισμού του socius από τον Bourriaud. Στην απαρχή της τέχνης στο διαδύκτιο (net.art) υπήρξε ένας μεγάλος αριθμός γυναικών καλλιτεχνών που

ασχολήθηκαν με αυτό το μέσο. Θεωρήθηκε τότε ότι η αμεσότητα στην επικοινωνία του έργου, σε σχέση με τα κανάλια που έπρεπε κανείς να περάσει για την έκθεση του έργου του σε μουσεία και γκαλερί, ήταν αυτό που δημιούργησε τέτοια ορατότητα για τις καλλιτέχνιδες. Ίσως το μέσο της performance ως έργου δημόσιου χώρου, δημιουργεί μια νέα χειραφέτηση για τους καλλιτέχνες και τις καλλιτέχνιδες της σύγχρονης εποχής.

***Back to Basics* [σύνδεσμοι]**

Trailer: <http://www.vimeo.com/19946311>

Blog: <http://back2b.wordpress.com/>

PERFORMANCES

Eating: <http://www.vimeo.com/20056051>

Washing: <http://www.vimeo.com/19895943>

Returning: <http://www.vimeo.com/20067368>

Αναφορές

Blocker, J. (1999). *Where is Ana Mendieta? Identity, performativity and exile*. Ντάραμ & Λονδίνο: Duke University Press.

Bourriaud, N. (2003). Jens Haaning: illegal worker. Στο Haaning, J. & Pécocil, V. (Επιμ.) *Hello, My name is Jens Haaning* (σσ. 102-105). Dijon: Les Presses du Réel.

Meyer, J. (2009). The functional site or the transformation of site specificity. Στο Doherty, C. (Επιμ.), *Situation* (σ. 38). London: Whitechapel & Cambridge: MIT Press.

Wodiczko, K. (2009). Strategies of public address: which Media, which publics? Στο Doherty, C. (Επιμ.), *Situation* (σσ. 124-127). London: Whitechapel & Cambridge: MIT Press.